

ALAPELVEK AZ IRODALMI SZÖVEGEK TUDOMÁNYOS KIADÁSÁHOZ

A jelen alapelvek azokat a kritériumokat rögzítik, amelyek teljesítésével az MTA I. Osztálya Textológiai Munkabizottságának minőségi tanúsítványát valamely szövegkiadás megszerezheti. A tudományos kiadások típusait a szövegfelfogás és szövegkezelés alapján különítjük el. Az alapelvek kiadástípusonként mások, s csak a legszükségesebbekre szorítkoznak, hogy elkerüljék a túlzott normativitást, amelynek a gyakorlat úgyszemint felelhetne meg. Az alapelvek mellett részletes ajánlások találhatók minden kiadástípushoz, amelyek segítenek a leginkább megfelelő módszerek kiválasztásában. A jelen alapelveknek a kiadvány egyedi igényeihez való alkalmazásáról a sajtó alá rendező–szerkesztő részletes indoklással adjon számot. Minden kiadástípusra vonatkozó közös követelmény az is, hogy a szöveggondozásnak név szerint felelőse legyen, s a munkát szaklektor ellenőrizze.

1. Kritikai kiadás

Meghatározás

Egy mű, életmű, műfaj összes szövegforrását feltáró, jegyzetelt kiadás, amely a textológiai legjobbnak ítélt forráson alapul.

Szövegközlés

1832 előtti szövegek esetében a betűhűség javasolt, a szükséges módosítás, emendálás következetes és részleteiben nyomon követhető legyen. Az 1832 és 1904 közötti szövegekben az írásjegyek az azonos hangértéket jelölő mai formában közölhetők. 1905 utáni szövegekre a mai helyesírási szabályzat vonatkozik. Az egyéni írássajátosságokat, verstani jellegzetességeket minden korszakban fokozottan figyelembe kell venni. Korszakhatárokon áthúzódó életművek esetében egységesen a jellemzőbb írásmód mellett kell dönteni. Kerülendő a szövegváltozatok kontaminációja.

Kötelező részek

– Magyarázó jegyzetek, amelyek megadják a szövegforrások lelőhelyeit, bibliográfiai adatait, megokolják az alapszöveg kiválasztását, ismertetik a közlés elveit, a keletkezés idejét és körülményeit (formailag ez lehet elő-, utószó, a jegyzetek bevezetője, része).

– Szövegcritikai apparátus, amely a közölt szöveg és az egyes szövegforrások közötti eltéréseket tárja fel, valamint regisztrálja az emendálásokat.

2. Forráskiadás

Meghatározás

Egy bizonyos szövegforrást vagy forráscsoportot feltáró és a közreadó kiadás.

Szövegközlés

Következetes, a lehetséges mértékig betűhű közlés jellemzi.

Kötelező részek

– Magyarázó jegyzetek, amelyek megadják a szövegforrások lelőhelyeit, bibliográfiai adatait, megokolják az alapszöveg kiválasztását, ismertetik a közlés elveit, a keletkezés idejét és körülményeit (formailag ez lehet elő-, utószó, a jegyzetek bevezetője, része).

3. Genetikus kiadás

Meghatározás

Egy mű fellelhető szövegállapotainak lehetőleg teljes körű közlése, amely lehetőséget teremt arra, hogy a szöveg keletkezésének folyamata követhetővé és tudományos szempontból tanulmányozhatóvá váljék.

Szövegközlés

Betűhű és teljes, emendálásra értelemszerűen nincs lehetőség. A szövegcritikai apparátus beépül a szövegbe.

Kötelező részek

– Kísérő tanulmány, amely megadja a szövegforrások lelőhelyeit, bibliográfiai adatait, ismerteti a közlés elveit, az átírás kódját és az egyéb jelöléseket, a keletkezés körülményeit és folyamatát a lehetséges részletességgel.

4. Elektronikus kiadás

Meghatározás

Egy mű vagy egy életmű összes szövegforrását feltáró és teljességében rögzítő kiadás, amely lehetőséget teremt a változatok együttes olvasására, a közöttük való szabad átjárásra. (Ennek megfelelően nem tekintjük önálló kiadástípusnak a digitalizált kiadásokat: ezek a papírkidadásoktól csak a számítógépes adathordozóban különböznek, nem pedig szövegfelfogásukban.)

Szövegközlés

A szövegváltozatok betűhűek (lehetőleg hasonmásban is szerepelnek), ezek mellett olvasószöveget is közölni kell, amely már tartalmazhat emendálásokat. A szövegeket a Unicode kódtábla szerinti karakter- és egy alkalmas

jelölőnyelv szerinti struktúra-kódolásban kell rögzíteni, vagy lehetővé kell tenni, hogy ilyenné konvertálva legyenek kinyerhetők.

Kötelező részek

– Kísérő tanulmány, amely megadja a szövegforrások lelőhelyeit, bibliográfiai adatait, keletkezésük körülményeit és folyamatát, ismerteti a közlés elveit, a kiadás felépítését, jelölőnyelvi struktúráját és linkrendszerét a lehetséges részletességgel.

– Szövegkritika, amely a szövegforrások egymás közötti kapcsolatrendszerét tárja fel. Megvalósítható a szövegekben elhelyezett jelölőnyelvi struktúrák, illetve utalások (ún. linkek) formájában is.

– A szövegek kezelését lehetővé tevő felhasználói program. A mű vagy életmű jellegzetességeinek megfelelően a várható felhasználói igények tipizált kiszolgálását kell megkönnyítenie. Elvárható szolgáltatásai: a szövegforrások egymásnak megfeleltethető helyeinek együttes olvasása, szabad szöveges keresés szövegforrásonként vagy valamennyi szövegben, a jelölőnyelvi struktúrák szerinti összetett keresés, a találatok tárolása, a szövegek kinyerése (exportálása) stb.

(Megjegyzés: A technikai lehetőségek gyors és ugrásszerű bővülése változtatásokat tehet szükségessé az elektronikus kiadások alapelveinek terén, szükséges tehát ezek rendszeres felülvizsgálata.)

Kiegészítés: az ún. népszerű kiadás

Meghatározás

Egy mű, életmű vagy tetszőleges szövegcsoporthoz tartozó kiadás, lehetőleg valamely tudományos kiadás, ennek hiányában a kritikai kiadás elvei szerint kiválasztott szövegforrás alapján.

Szövegközlés

Mai helyesírás szerint, a modernizálás azonban nem érintheti a versritmust, a rímeket, a nyelvtani szerkezeteket, a hangtani és az egyéni írássajátosságokat.

Kötelező részek

– Kísérő tanulmány, amely megadja a szövegközlés forrását, ismerteti az átírás elveit.

– Magyarázatok, amelyek lábjegyzetben vagy szótárszerűen megadják a szöveg megértéséhez legszükségesebbnek ítélt nyelvi tudnivalókat.